

Balogh Atilla: Harc a lángok ellen – A Keresztes-Fischer Ferenc vezette Belügyminisztérium tűzrendészeti politikája (1931–1935)

Bevezetés

A történelemtudomány eddig nem foglalkozott igazán részletesen a Keresztes-Fischer Ferenc vezette Belügyminisztérium tűzrendészeti politikájával. A hiány indokoltta tette e téma feldolgozását, a kutatási eredmények tanulmány formájában történő megjelentetését. További érvelést jelentett, hogy napjainkban (2022) – ahogy az 1930-as évek első felében is – gazdasági válság sújtja hazánkat. Ily módon érdemes volt megvizsgálni, hogy a belügyi tárca akkoriban milyen válaszokat adott e szakterületen a válság kihívásaira.

Jelen tanulmányomban a korabeli – 1930-as évekbeli – belügyminisztériumi szaknyelvet alkalmazom. A szaknyelv egyébként számos esetben egyezik a 2020-as évek elején alkalmazott tűzoltósági szaknyelvvvel. Az 1930-as években leginkább a tűzrendészet kifejezést használta a szakma, a tűzvédelem kifejezést jóval kevesebbszer.

A szakterület irányítása

A belügyi tárca IX/a. Igazgatási rendészeti alosztálya irányítása alatt állt szakterület.^[3] Az alábbiak mind a tűzrendészet szakterületéhez tartoztak: Magyar Országos Tűzoltótisztképző Tanfolyam ügyei; konkrét tűzrendészeti ügyek; tűzoltói díszérem adományozása; ásványolaj, acetiléngáz gyártása, tartása, raktározása.^[4] A vizsgált időszakunkban e téren a legfőbb döntéseket Keresztes-Fischer belügyminiszter, illetve az illetékes osztályvezetők, osztályvezető-helyettesek, alosztályvezetők (Csatáry Béla, Tomcsányi Kálmán, Kontz Endre, Fiáth Miklós) hozták. A Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség pedig gyakran adott szakmai tanácsot a belügyi tárcának.

Források

A levéltári források sajnálatos módon hiányosan maradtak fenn a kutatók számára. Az iratanyag több mint 90%-a hiányzik. A levéltári források kapcsán leginkább a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának belügyminisztériumi iratait kell megemlíteni.

Igen fontos autentikus forrásnak minősülnek a szakterületen kiadott jogszabályok. Ezek a *Belügyi Közlöny*, a *Tűzrendészeti Közlöny* számaiban fellelhetők. A korabeli rendeletek általában valamilyen probléma megoldását szolgálták, ily módon a szakterülettel kapcsolatos területen bőséges forrásul szolgálnak.

Megemlítendő, hogy a *Tűzrendészeti Közlöny* a szakterülettel kapcsolatos belügyminiszteri rendeleteken túl számos esetben tartalmaz szakcikket, amelyek technikai újításokkal, a magyar tűzrendészet állapotával, a jelentősebb tüzesetekkel stb. (is) foglalkoznak. A szerzők jelentős része a tűzoltóság szolgálatában állt. Ily módon írásaik célja az (is) volt, hogy felhívják a figyelmet a szakterületükkel kapcsolatos pénzügyi, s magasabb anyagi forrásokat szerezzenek a hatóságoktól. A terjedelmi korlátok miatt csupán a korabeli cikkek egy részét emelhetem ki. Balogh Dezső tűzoltóparancsnok; Labiner Gyula tűzoltóparancsnok, Lukács Zoltán tűzrendészeti felügyelő, a csendőrségtől Toldi Árpád parancsnok (szárny) cikkei^[5] helyesen állapították meg az 1930-as évek elejéről, hogy a magyarországi tűzrendészet a közigazgatás „mostoha gyermeke”, pénzügyi sűjtött, bizonyos szempontból elmaradott terület. Rehák Tamás tűzoltóparancsnok cikkében^[6] helytállóan világított rá arra, hogy az 1930-as évek elején a vízszerezés elhanyagoltságának kérdése az egyik „legfájóbb pontja” volt a magyar vidék tűzrendészetének.

A szaksajtón túl az egyéb sajtótermékek kapcsán elmondható, hogy a jelentős tűzvészekről beszámoltak, néhol szenzációhajhász módon. Az országgyűlési felszólalások kapcsán elmondható, hogy igen ritkán került szóba a tűzrendészet és a tűzoltóság témája.^[7] A közvéleményt, a képviselőket nem igazán foglalkoztatta e terület. Az utóbbi azzal magyarázható, hogy számos olyan probléma volt a nagy gazdasági világválság éveiben, amelyek tulajdonképpen „elterelték” a közvéleményt, a sajtó figyelmét e szakterületről.

A „lángok elleni harc” köréből be kell számolnom Erdély Ernő tűzoltó-főparancsnok – a korszak egyik legjelentősebb tűzoltósági szakértője – művéről,^[8] amelyben a tűzoltóságok szervezését, felszerelését, szolgálatát, ügykezelését helytálló módon mutatja be.

A szakirodalom rövid ismertetése

A IX/a. Igazgatási rendészet alosztályhoz tartozó tűzrendészet történetében – történelmi értelemben – sok a „fehér folt”. Az említésre méltó szakirodalomra az a jellemző, hogy a tűzrendészet^[9] történetének egészét próbálják összefoglalni, vagy pedig egyes települések tűzoltóságának a történetét kívánták feldolgozni.^[10] Az előbbi csoportból Szilágyi Jánostól *A tűzrendészet fejlődése az őskortól a modern időkig*^[11] c. művet, illetve a Tarján Rezső és

Minárovics János által írt *Az önkéntes tűzoltóság történetéből*^[12] c. munkát kell megemlíteni. E munkák csupán érintőlegesen foglalkoznak az 1930-as évek elejével.

A rendszerváltás utáni időszakról elmondható, hogy számos olyan írás született, amely egy-egy település tűzoltóságának történetét dolgozta fel.^[13] Az utóbbiak azonban nem foglalkoznak részletesen az 1930-as évek első felével. Heizler Zoltán a *Magyar Tűzoltó Szövetség százötven éve (1870–2020)* c. művében arra tett kísérletet, hogy összefoglalja a szövetség életét a kezdetektől a jelenig. Az 1930-as évek első felével csupán érintőlegesen foglalkozik. A mű általánosságban véve elfogultságtól mentes. Az egyéb, rendszerváltás után született tanulmányok sem vizsgálják alaposan az 1930-as évek első felét.

Előzmények

Az I. világháború okozta problémák jelentősen nehezítették a magyar tűzrendészet fejlődését. Legfőképpen a pénzügyi források csekélyége rótt igen nagy terhet e szakterület vállára. A Horthy-korszakban nem államosították a tűzoltóságokat, az önkormányzatok (városok, községek) hatáskörébe tartoztak a helyi tűzoltóságok. Az állam legfőképpen a Belügyminisztériumon keresztül tudott hatni a tűzrendészetre.

Az 1920-as évek első feléről általánosságban elmondható, hogy a községek és városok viszonylag kevés pénzügyi forrást szántak a helyi tűzoltóságok fejlesztésére. A községek egy részében egyébként nem is létezett tűzoltóság. A Bethlen-kormány pedig nem kezelte elsődleges problémaként a kérdést, hiszen tudták, hogy a városok, de főleg a községek pénzügyi helyzete számos esetben nem engedheti meg magának azt, hogy több pénzt juttasson a tűzrendészet számára.

Az 1920-as évek második felében említendő változás történt. A Bethlen-kormány megteremtette az állam pénzügyi stabilitását, a szegényebb települések egy részének monetáris helyzete is kielégítőbbé vált, ami lehetővé tette, hogy az addig elhanyagolt tűzrendészet is nagyobb támogatásokat kapjon. A másik tényező az a számos tűzeset, amely súlyos anyagi károkat okozott a Bethlen-kormány idején. A Belügyminisztérium az addig „polcra tett” problémát megpróbálta orvosolni. Eredményként „megszületett” azon jogszabály,^[14] amely nyomán jelentős fejlesztésekre került sor. Említésre méltó még, hogy 1927-ben „született” azon törvény, amely lehetővé tette, hogy a városok és községek tűzrendészeti kiadásai fedezésére tűzvédelmi járulékok kivetésére és beszedésére jogosultak legyenek.^[15] Jellemző volt azonban, hogy a törvényhatóságok számos esetben nem hagyták jóvá a fenti járulék kivetését.^[16] Az utóbbi azzal magyarázható, hogy a

törvényhatóságok általában nem kezelték elsődleges fontosságú szakterületként a tűzrendészetet. A tűzoltóságok egy részének fenntartása és fejlesztése emiatt (is) sanyarú helyzetbe került.

Az említett fejlesztési kísérletek lángja hamar kialudni kezdett, miután a nagy gazdasági világválság hatásai hazánkat is elérték. A tűzoltószeretek szállítása jelentős mértékben csökkent. A tűzrendészetre szánt és csökkentett pénzügyi források nem voltak elegendőek arra, hogy jelentős fejlesztéseket vigyenek véghez. A tűzoltótisztek hivatalos képzése is akadozott, hiszen 1931 nyaráig mindössze – az évben – 53 tűzoltótiszt végzett sikeresen a tűzoltótiszt-tanfolyamon.^[17] Az ország tűzrendészetének hatékonyabb működéséhez a fenti szám többszörösére lett volna szükség.

Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszterként tehát a fenti problémákat örökölte meg Scitovszky Béla belügyminisztertől. Keresztes-Fischer tudta, hogy az állam és az önkormányzatok pénzügyi nehézségei lehetetlenné teszik, hogy e szakterület minden problémája megoldást nyerjen.

A szakterület pénzügyi keretei

Az 1930-as évek első felében évente 10 millió P alatti összegeket fordítottak e területre. A vizsgált időszakunk közepén – 1933-ban – még a 6 millió P-t sem érték el a tűzrendészetre fordított kiadások.^[18] Feltételezhető, hogy amennyiben államosították volna a tűzoltóságokat, abban az esetben sem költhettek volna sokkal magasabb mértékű összegeket – a nagy gazdasági világválság idején – a fenti célra. A tűzoltóságok több mint fele egyébként önkéntes alapon működött ekkoriban,^[19] tehát a magyar társadalom egy része sok áldozatot hozott azért, hogy valamilyen szinten biztosítsák településük, embertársaik védelmét.

Az állami költségvetésen belül a Belügyminisztériumhoz tartozó költségvetés Közbiztonsági és közrendészeti szolgálat cím alatt lévő vegyes közrendészeti kiadásokon belül szerepeltek a tűzrendészettel kapcsolatos kiadások. Idetartoztak: a Magyar Országos Tűzoltó Szövetség kiadásai, a Budapesti Önkéntes Tűzoltó Testület és az 1928. évi 254.300/B. M. számú rendelettel szervezett Magyar Országos Tűzoltó Tisztképző Tanfolyam részére adott államsegélyek, a tűzrendészet fejlesztésével kapcsolatos költségek, illetve a 25 évi érdemes tűzoltói tevékenység jutalmazására alapított díszérem költségei. A költségvetések azonban nem mutatták meg, hogy pontosan mekkora részt kapott az említett vegyes közrendészeti kiadásokból a tűzrendészet területe. Annyi viszont bizonyos, hogy a vegyes közrendészeti kiadások rovatra fordított pénzüsségeket az 1931/32. költségvetési évről közel 35%-kal

csökkentették az 1934/35. költségvetési évre.^[20] Az egyéb közrendészeti kiadásokra fordított pénzösszeg pedig 20%-kal csökkent az 1931/32. költségvetési évről (26.000 P) az 1931/34. költségvetési évre 20.800 P). Sajnálatos módon az állami zárszámadásokból sem lehet megtudni, hogy a belügyi tárca pontosan mekkora pénzösszegeket költött a tűzrendészethez tartozó kiadásokra, hiszen a vegyes közrendészeti kiadásokon belüli kiadásokat már nem mutatták be. Le kell szögezni, hogy a tűzrendészettel kapcsolatos kiadások jelentős részét nem a belügyi tárca adta, hanem a községek, városok költségvetése terhelődött a fentiekkel. A helyi tűzoltóságok helyzete tulajdonképpen attól függött, hogy milyen volt az adott település pénzügyi helyzete, illetve attól, hogy volt-e rá politikai akarat, hogy erre nagyobb pénzt fordítsanak.

A belügyi tárca és a Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség

Az 1930-as évek első felében is a Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség volt az a szakmai szerveződés, amely a „tűzoltótársadalom” mellett teljes mellszélességgel kiállt, s hűségesen képviselte az érdekeiket. Keresztes-Fischer minisztersége kezdeti szakaszában 1931. október 1-jén találkozott először a Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség elnökségével.^[21] Az esemény mindkét oldal számára fontos volt, hiszen kölcsönös érdekeknek minősült a jó kapcsolat.

1931 őszen a Tűzoltó-Szövetség alighanem legfontosabb célkitűzése az volt, hogy megvédjék az állami illetménycsökkentésektől a tűzoltókat. A belügyminiszterhez küldött felterjesztést Keresztes-Fischer a pénzügyminiszterrel való egyeztetés után elutasította.^[22] E kiváltságban 1931-ben csak a fegyveres testületek altiszti és legénységi állományú tagjai részesültek. Ezen ügy kapcsán is érzékelhető, hogy a fegyveres testületek előnyt élveztek a tűzoltóságokkal szemben. A kormány – beleértve a belügyminisztert – a szűken értelmezett államrend fenntartását tartotta az elsődleges feladatnak. A tűzrendészet azonban olyan terület volt, amely elsődlegesen nem az államellenes mozgalmakkal, illetve a bűnözőkkel foglalkozott. Ezzel magyarázható, hogy a belügyminiszter – szem előtt tartva az államcsőd elkerülését – sem állt ki teljes mellszélességgel a tűzvédelem ügyéért. A Tűzoltó-Szövetség természetesen nem adta fel a tűzoltók illetményeiért folyó küzdelmet, azonban a lobbijük ideiglenes gyengesége, illetve a gazdasági válság tulajdonképpen lehetetlenné tette a célok elérését.

A Belügyminisztérium egyébként évente átlagosan néhány száz esetben fordult szakmai véleményezés, tanácskérés céljából a Magyar Országos Tűzoltó-Szövetséghez. Az utóbbi pedig átlagosan havonta tett előterjesztést, javaslatot a belügyi tárcához. Az utóbbi számos esetben megfogadta a szövetség tanácsait. Legfőképpen azokat, amelyek nem jártak

nagyobb pénzügyi teherrel.^[23]

Az országos szövetség egyik nagy eredménye az időszakban azon adókedvezmény kiharcolása volt, amely azt a célt szolgálta, hogy valamilyen szinten megkönnyítsék a nehéz helyzetben lévő tűzoltóságok életét. Ugyan az adóügyek kapcsán a Pénzügyminisztérium volt illetékes, a Belügyminisztériumnak is szerepe volt abban, hogy a támogatás „megszülessen”. Egy 1934-ben kiadott jogszabály értelmében a községi tűzoltójárművek közötti járműadójuknak csupán 10%-át kellett befizetniük.^[24] Az utóbbi jelentős pozitívum. A Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség egyébként az egész Horthy-korszak alatt szinte mindent megtett, hogy támogatásokat, könnyítéseket eszközöljön ki az államtól a tűzoltóságok számára. Az efféle jelenség a vizsgált időszakunkra különösen jellemző volt., hiszen a gazdasági válság okozta problémák arra sarkallták a szövetséget, hogy még erőteljesebben „kopogtassanak” az állam ajtaján.

1933-ban már jelentőségteljes munkálatok folytak az új tűzrendészeti kormányrendelet-tervezet kapcsán.^[25] A Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség tisztán szakmai alapon kívánta megalkotni az igen fontos jogszabályt. Az említett szakmai közeg értékes tanácsokkal látta el a belügyi tárcát. A lángok elleni harc kulcskérdése volt az, hogy milyen kormányrendelet születik. Az alapos és hosszadalmas tervezgetés előnye volt, hogy minden apró részlet kidolgozása szigorúan szakmai alapon történt. A hátrányt pedig az jelentette, hogy Keresztes-Fischer minisztersége idején nem sikerült kiadni az igen fontos kormányrendeletet. Az 1936: X. tc.^[26] tulajdonképpen ezekből a tervezgetésekből (is) alakult ki. A Keresztes-Fischer vezette tárca érdeme tehát az, hogy majdnem kiváló tervezetet hagyott rá Kozma Miklós (következő) belügyminiszterre. A Belügyminisztérium tűzrendészeti politikájának egyik hibája, hogy egyes esetekben lassú volt. A bürokratikus rendszerben viszonylag sok ideig tartott, amíg egyes ügyek keresztül futottak a rendszeren. Jó példa erre, hogy a Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség 1933-ban több rendelettervezetet kidolgozott, majd felterjesztett a belügyi tárcához.^[27] A rendelettervezetek azonban még 1935 elején sem kerültek elfogadásra, pedig nagy szükség lett volna rájuk.

A tűzoltóképzés

A tűzoltók képzése a magyar tűzrendészet egyik fő „építőköve” volt. A tűzoltóképzés részletes – bár nem minden részletre kiterjedő – szabályozása az 1920-as évek végén történt meg. A jogszabály a Magyar Országos Tűzoltótiszt-képző Tanfolyam és a kerületi tűzoltótanfolyamok felállításáról, szervezetéről szólt, de a szabályzatukat is tartalmazta.^[28] Pozitívum, hogy Keresztes-Fischer minisztersége idején elindult az első továbbképző tiszti

tanfolyam,^[29] amely a korszerű, szakmai tudás elmélyítését célozta meg. A tiszti állomány szaktudása ily módon emelkedést ért el.

A vizsgált időszakunkban előfordult, hogy egyesek rosszul értelmeztek egy-egy tűzrendészettel kapcsolatos jogszabályt. Ilyen ügyekben a belügyminiszter tisztázta a helyzetet. Ilyen eset volt annak tisztázása, hogy hivatásos tűzoltóság főparancsnokául kizárólag olyan személy alkalmazható, aki a Magyar Országos Tűzoltótisztképző Tanfolyam tűzoltótiszti képesítéssel rendelkezik.^[30] A szakmailag fontos döntés kiküszöbölte, hogy alkalmatlan személy kerüljön vezetői pozícióba.

A vizsgált időszakunkban számos eset tanúskodik arról a jelenségről, hogy egyes személyek – szakképzettség nélkül – tiszti, altiszti pozíciót töltöttek be. A Belügyminisztérium jogszabályt adott ki ezen ügyben. Ennek értelmében a már alkalmazásban lévő hivatásos tűzoltótisztek és altisztek a hiányzó képzettség utólagos megszerzésére rendszerint nem voltak kötelezhetők.^[31] A Belügyminisztérium attól tartott, hogy a pályaelhagyók száma emelkedett volna, ha utólag kötelezik a fenti személyeket a tanfolyam elvégzésére. Az említett személyek elbocsátásával sok esetben csak nehézséget okoztak volna, ugyanis nem mindig volt olyan személy, akivel pótolható lett volna az előző.

Az 1930-as évek első felében a tűzrendészet érdeke megkövetelte, hogy több állampolgár rendelkezzen szakszerű tűzrendészeti ismeretekkel, illetve azt, hogy több tűzoltó szakképzettségű személlyel gazdagodjon az ország. A fentiek miatt a Belügyminisztérium nyomása következtében néhol 1932-ben – vidéken – megkezdődött a leventék egy részének tűzrendészeti kiképzése.^[32] Az üdvözlendő intézkedés népszerűsítette a tűzoltói pályát, valamint olyan gyakorlati tűzoltással kapcsolatos tudást adott át a fiatalság egy részének, amely minden bizonnyal – legalább részben – megtérült. Azt is meg kell említeni azonban, hogy a fenti tudás idővel „elkophatott” idővel a fiatalok fejében, hiszen előfordulhatott, hogy valaki évekig nem alkalmazta a gyakorlatban.

Hasonló célt szolgált az is, hogy a Belügyminisztérium elrendelte a községi közigazgatási tanfolyamokon a tűzrendészet és tűzoltás elméleti és gyakorlati részének megfelelő óraszámú tanítatását.^[33] Ily módon megnyílt a lehetőség, hogy a közigazgatás alsó szintjein lévő személyek használható tűzrendészeti tudást szerezzenek. Említést érdemel, hogy a belügyi tárca rendszeresen ajánlotta a *Tűzrendészeti Közlönyt* az önkormányzatok számára. Az utóbbi lehetőséget biztosított az önkormányzatok számára, hogy a tűzrendészet legjelentősebb hazai lapja által értékes szakmai információkhoz jussanak.

1932-ig évente – nagyságrendileg – hasonló számú személy végezte el sikeresen valamelyik

tűzoltótanfolyamot. 1933-tól jelentősen növekedett a szakképzettséget szerzők száma. Érdekesség, hogy 1933-ban rekordszámú (869 fő) állampolgár végzett sikeresen.^[34] A javulásban nagy szerepe volt a Belügyminisztériumnak. A fenti siker a nehéz körülmények, a gazdasági válság ellenére is jelentős előrehaladásnak minősül, azonban a tűzrendészet érdeke megkövetelte volna azt, hogy a fenti számok még magasabbak legyenek. Az ország pénzügyi nehézségeivel magyarázható, hogy a Belügyminisztérium nagyobb eredményt nem tudott elérni a képzés területén.

Felszerelés, egyenruházat

Említendő változások történtek a felszerelés, egyenruházat terén is. A tűzoltó technika terén az 1920-as, 1930-as évek jelentős fejlődést hoztak. A világ több pontján is megjelentek a kis súlyú, nagy munkaképességű benzinmotor-hajtású turbófecskendők; a szárazporoltók; a fojtógázás oltókészülékek; a kézioltókészülékek; a mérgezgázok elleni védőeszközök stb.^[35] A technológiai fejlődés tehát elhozta annak lehetőségét, hogy a tűzrendészet nagy lépést tegyen előre. A problémát az jelentette, hogy a nagy gazdasági világválság okozta pénzügyi helyzet általában nem engedte meg, hogy a felszerelések területén jelentős fejlődés menjen végbe. Ki kell emelnünk a községeket, ahol gyakran lehetett hallani a vezetőktől, hogy: „Itt sosem volt tűz”. A községek vezetése azon okból kifolyólag, hogy a tűzvész valóban nem volt naponta előforduló jelenség, gyakran nem is fordított túlságosan nagy figyelmet e területre. Ahol pedig a helyi vezetőség egyet is értett a tűzrendészet fejlesztésével, hajlandók lettek volna magasabb pénzügyi forrást biztosítani a fent ügyért, ott pedig általában a pénz hiányzott hozzá. A belügyi tárca egyébként 1931 októberében elrendelte, hogy a községek nagyobb összegű tűzoltófelszerelések beszerzésére ne fordítsanak pénzt.^[36]

A tűzoltószerak beszerzése hazánkban jelentős mértékben csökkent a gazdasági világválság idejében. Beszédesebb, hogy hazánkban 1925-ben még 8 nagy gyár és kereskedelmi vállalat foglalkozott tűzoltószerak gyártásával és eladásával; 1935-ben már csak 4 fenti típusú gyár működött Magyarországon. Megemlítenünk az is, hogy a fentiek jelentős mértékben csökkentett munkáslétszámmal és munkaidővel dolgoztak.^[37] Az említett terület újjáélesztése nem kizárólag a magyar tűzrendészet, hanem a gazdasági élet érdeke is volt. A vizsgált időszakunkban a Belügyminisztérium egyes intézkedéseivel megpróbálta a hazai tűzoltószer- és más iparterületek élénkítését elindítani. Megemlítenünk például, hogy a Belügyminisztérium 1933-ban elérte, hogy kizárólag magyar gyártmányú, hordozható tűzifecskendőhöz használható benzinmotorokat vásároljanak a tűzoltóságok számára.^[38] A hazai ipart támogató politika a tűzrendészet kapcsán megnyilvánult abban is, hogy hazai gyártású gummirozott tömlőket vásárolták meg a tűzoltóságok számára. A kismotorfecskendők kapcsán

megemlítendő, hogy a hazai ipar műszaki használhatóság tekintetében a legjobb külföldi gyártmányokkal egyenértékű volt.^[39] A felszerelés kapcsán megemlítendő továbbá a magyar találmányú és gyártmányú szárazoltógép, amely egy univerzális oltóegység volt. A gáz-, por- és hőoltás módszereit testesítette meg. Budapest a 2. gépet is beszerezte 1931-1932-ben.^[40] A német tűzoltó szaksajtó elismeréssel nyilatkozott a magyar találmányról.^[41]

A Belügyminisztérium, illetve a Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség a külföldi – leginkább német, osztrák – tűzrendészet fejlődését is figyelemmel kísérte. Az újítások egy részét átvették. Megemlítendő például a nyomótömlővel kapcsolatos újítás átvétele.^[42]

A vizsgált időszakunkban az országban az önkéntes tűzoltók egyenruházata, rangjelzései egységesen szabályozottak voltak, viszont a hivatásos tűzoltók rangjelzései eltérést mutathattak Budapesten és a községekben. Az utóbbi azzal magyarázható, hogy az önkéntesekkel kapcsolatban az állam volt illetékes, a hivatásosoknál pedig a helyi város, község vezetése. A Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség próbálta elérni az egységesítést, azonban a gazdasági válság következtében az utóbbi nem minősült elsődlegesen fontos feladatnak a tűzrendészet területén. A Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség – a belügyi tárca támogatásával – 1932-ben elhatározta a hivatásos tűzoltóságok egyenruhájának egységesítését,^[43] azonban az átállás – pénzügyi okok miatt is – hosszú évek alatt valósult meg. A probléma egyébként valóban nem nevezhető jelentősnek, hiszen az elsődleges feladat a tűzoltás volt, az egyenruhák különbözősége olyan hiányosság volt, amely – különösen a gazdasági világválság sújtotta Magyarországon – „elnapolható” volt.

Egyéb fejlesztések, fejlesztési kísérletek

A megelőző tűzrendészeti intézkedések, vagy azok végrehajtásnak hiánya problémát jelentett az 1930-as évek első felében.^[44] Ekkor – a vidéki területeken belül is – leginkább a kisebb települések, a községek tűzrendészeti állapota volt aggodalmat keltő. Mint említettem, számos helyen nem is létezett helyi tűzoltóság.^[45] A települések – amennyiben volt helyi tűzoltóság – általában sanyarú pénzügyi helyzetük miatt általában csak minimális összegeket költöttek a fentiekre. A felsőbb fokú közigazgatási hatóságok több alkalommal is – rendeletek formájában – próbálták rávenni a községeket az említett hiányosságok orvoslására. Az utóbbinak azonban gyakran nem volt foganatja. A belügyi tárca pedig számos esetben tehetetlen volt, mert tudták, hogy a községek egy részének vezetésében ugyan megvan a politikai akarat a tűzrendészet fejlesztésére, de a megfelelő mennyiségű pénzügyi forrás viszont hiányzik. Az egyik legerőteljesebb hangnemű rendelet 1932 októberében jelent meg. A minisztérium sürgette az érintett községeket, hogy minél hamarabb szervezzék meg

a helyi tűzoltóságokat.^[46] Az utóbbi azonban nem hozott érdemi változást.

A 230.000/1925 B. M. sz. rendeletet, illetve az egyéb tűzrendészeti jogszabályok egy részét az ország nagy részében még 1935-ben sem hajtották végre. Ráadásul számos törvényhatóságban nem alakult meg a törvényhatósági tűzoltószövetség. A válság következtében a miniszter által elrendelt állásokból számos pozíciót nem töltöttek be. Ahol nem volt tűzrendészeti felügyelői állás, sok esetben ott voltak a legpusztítóbb tűzvészek. A súlyos tűzrendészeti mulasztások tehát jellemzőek voltak a községek egy részénél.

A fent vázolt helyzetnek – a munkaerő szempontjából – nem tett jót, hogy az 1930-as évek első felében előfordult, hogy egyes tűzoltók a kötelezettségeiket nem kívánták teljesíteni. E területet úgy kívánta szabályozni a belügyi tárca, hogy abból némi pénzügyi előny is érje a tűzrendészetet. A belügyi tárca a pénzügyminiszter egyetértésével engedélyezte, hogy az olyan községekben, ahol hivatásos tűzoltóság volt, a tűzoltói szolgálatra kötelezettek egy része a kötelezettség teljesítése alól magát váltságdíj kifizetése ellenében megválthassa.^[47] Az így befolyt összegek a község tűzrendészeti kiadások fedezésére szolgáltak.

A tűzoltóság tekintélyét, érdekérvényesítő-képességét a vizsgált időszakunkban nem igazán sikerült építeni. Amennyiben a helyi önkormányzatokban a helyi tűzoltóságok parancsnokai mind képviseltethették volna magukat – ahogy ezt egyes, korabeli tűzoltótisztek szorgalmazták is^[48] –, a vidéki, községi tűzrendészet valószínűleg kissé jobb állapotban lett volna.

Le kell szögezni azt is, hogy nem minden probléma megoldása volt lehetetlen. Az 1930-as évek elején például még gyakori jelenség volt a közutakon, hogy a járművek vezetői a tűzoltók előtt nem mindig tértek ki az úttest baloldalára. Ily módon akadályozták a tűzoltók munkáját. A fővárosban a rendőrfőkapitány – a belügyi tárca egyetértésével – tett intézkedéseket arra vonatkozólag, hogy az említett jelenség megszűnjön.^[49] A 250.000/1929. B. M. rendelet 6.§-ába ütköző kihágás miatt lehetett feljelentést tenni a fenti ügyben.^[50] Az a jelenség, hogy a járművek vezetői nem mindig tértek ki a tűzoltóautók előtt, nem az erkölcs számlájára írható. Egyszerűen sokan nem ismerték a gyakorlatot.

A 230.000/1925. B. M. sz. körrendelet szerint az önkormányzati közigazgatási testületeknek a tűzrendészeti szabályrendeletüket korszerűsíteniük kellett. Nagyobb részük végrehajtotta az utóbbit, azonban 1932-re ismét módosításra szorultak a szabályrendeletek, hiszen az újabb tűzvédelmi szempontokhoz alkalmazkodni kellett. Előrelépés, hogy a Belügyminisztérium egy mintaszabály-rendeletet adott ki segítségnyújtás képpen. Ily módon az önkormányzatok egyszerűbben korszerűsíthették a fentieket.

A Belügyminisztérium a tűzrendészeti problémák egy részét úgy kívánta orvosolni a községek területén, hogy az írségmunkák keretében a tűzrendészet fejlesztését is segítsék. Kifejezetten a vízkészletek kialakításáról, gyűjtéséről volt szó.^[51] Az írségmunkák a társdalom „alján” álló állampolgárok egy részének munkát tudott adni. Mint korábban említettem, a vízszerezés hiánya volt a vidéki, községi tűzrendészet egyik „legégetőbb” problémája. 1932-1933 fordulóján kezdett megindulni a fenti terv végrehajtása.

A tűzrendészet megelőzéssel kapcsolatos intézkedései kapcsán be kell számolnunk arról, hogy 1933-ig a gyakorlat szerint a tűzoltótiszteknek csak a tűzesetek színhelyén volt közvetlen intézkedési joguk. Ezen évben egy elvi jelentőségű kúriai ítélet kimondta, hogy a tűzoltótiszt intézkedési joga akkor is fennáll, ha a tűzbiztonságra veszélyessé válható szabálytalanság haladéktalan megszüntetéséről van szó.^[52] A szakmai szempontból kiváló döntés a megelőző tűzrendészet fejlődését jelentette.

A tűzrendészeti hatáskörökkel összefüggő problémák terén említésre méltó, hogy a belügyi tárca egy elvi jelentőségű határozatában tisztázta a régóta vajúdo kérdést, hogy az államvasutak területén a tűzoltóság-e az illetékes tűzrendészeti ügyekben. A döntés szerint a válasz: igen.^[53] A hatásköri témában további probléma volt, hogy előfordult, hogy a hatályos jogi szabályozás helytelen értelmezéséből probléma adódott:

Ismételten előfordult (az 1930-as évek elején – B. A.), hogy a m. kir. rendőrség működési területén lévő mozgófényképüzemek tűzrendészeti vizsgálata tekintetében úgy a rendőrség mint a tűzrendészeti hatóság intézkedett s az ily módon párhuzamosan kiadott tűzrendészeti határozatok sokszor egymással ellentétes rendelkezéseket tartalmaztak.

A belügyi tárca végül jogi felvilágosítást adott a témában, hogy a jövőben ne történjenek hatásköri összeütközések.^[54]

A tűzeseteket 1933 nyarától csak a másodfokú tűzrendészeti hatósághoz kellett bejelenteni, így a Belügyminisztérium túlterheltsége csökkent.^[55] Ezen intézkedés beilleszthető Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszternek a közigazgatással kapcsolatos politikájába. Ennek egyik lényege az volt, hogy a kisebb jelentőségű ügyeket az alsóbb fokú közigazgatási hatóságokhoz próbálta áttenni, ily módon a tárcának több lehetősége nyílt a valódi irányításra.

Érdekesség, hogy a tűzoltóságok egy részét olyan feladatokra is felkészítették, amelyek egyébként nem kizárólag a tűzrendészethez tartoztak. A Vasvármegyei Tűzoltószövetség a

tűzoltókiképzést kibővítette lövész kiképzéssel, illetve gáz- és légvédelemmel is.^[56] A lövész kiképzés államhatalmi szempontból előnyt jelentett, ugyanis háborús helyzet, vagy hasonló vészhelyzet esetén a tűzoltók egy része ideiglenesen – jobb híján – akár más feladatokra is alkalmassá válhatott.

A tűzoltók motiválására, elismerésére kiváló eszköz volt a kitüntetés. A belügyi tárca 1932-ben a tűzoltás és mentés terén 25 éven át kifejtett érdemes tevékenység jutalmazása iránt benyújtott kérések felterjesztése tekintetében egységesítette a gyakorlatot,^[57] hiszen azelőtt tulajdonképpen káosz uralkodott ebben a témában. E racionalizáló intézkedés beilleszthető Keresztes-Fischer Ferenc közigazgatási politikájába, amely egyik lényege az észszerűtlen eljárások, gyakorlatok kiiktatása volt.

Voltak olyan területek, amelyek valamilyen szempontból kapcsolódtak a tűzrendészethez. Jó példa erre a kéményseprés. Az ilyen területeknél előfordult az 1930-as évek első felében, hogy a jogi szabályozás – tűzrendészeti szempontból – kissé hiányos volt. A fentiek mellett az is fontos megállapítás, hogy a kéményseprés ekkoriban mégis kissé szakszerűbbé vált,^[58] mint az 1920-as években.

Az egyéb fejlesztések, fejlesztési kísérletek terén az is megemlítenél, hogy a kereskedelemügyi miniszter a belügyminiszter egyetértésével az acetiléngáz előállításáról és felhasználásáról szóló szabályrendeletet módosította. Az acetiléngáz készülékek legmagasabb túlnyomása kapcsán 0,15-ről 1,5-re emelték azt a légkönyomási értéket, amelyet már tilos volt meghaladni.^[59]

A biztosítótársaságok és a tűzrendészet

A Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség megpróbálta elérni, hogy a biztosítótársaságok járuljanak hozzá pénzügyileg a tűzrendészet támogatásához.^[60] A tűzkárbiztosító-társaságok és a tűzoltóságok közötti ellentét kapcsán a Belügyminisztériumnak az lett volna az egyik feladata, hogy kompromisszumra „kényszerítse” a feleket. A vizsgált időszakunkban az utóbbi nem valósult meg. A belügyi tárca nem kívánt ellenségeket szerezni, ugyanakkor a tűzrendészet – biztosítótársaságok általi – pénzügyi támogatásához hozzájárult volna.

A biztosítóintézetek és a tűzrendészet viszonya – más okok miatt sem volt – minden szempontból felhőtlen. Megemlítenél, hogy 1934-ben egyes biztosítóintézetek tűzoltók egy részét használták fel arra, hogy ily módon egyszerűbben kössenek biztosításokat. Az adott tűzoltó – csekély díjazás fejében – egyenruhában járt az ügynökkel. Az utóbbi tulajdonképpen

a hatósági támogatás látszatát keltette. A belügyi tárca elérte, hogy ilyen jelenség a jövőben ne forduljon elő.^[61] Az intézkedés hátránya az volt, hogy ily módon az említett tűzoltók egy részét megfosztották a jövedelem kiegészítésétől. A gazdasági válság idején ez nehézséget jelentett egyes személyeknek.

A biztosítótárságok kapcsán megemlítendő az is, hogy a nagy gazdasági világválság idején a szándékos tűzokozás esetei szaporodtak. a tulajdonosok egy része így kívánt pénzt szerezni a biztosítótól.^[62] A Belügyminisztérium ezen ügyben – a megelőzést tekintve – nem találhatott megoldást.

Összefoglalás

Keresztes-Fischer minisztersége idején a bejelentett tűzesetek száma évről-évre emelkedett. 1931-ben 5839-et,^[63] 1935-ben már 8558 tűzesetet jelentettek be.^[64] A rendelkezésre álló adatok^[65] szerint hozzávetőlegesen minden 2. tűzvésznél a tűzoltók – sok esetben hősiessé – részt vettek a lángok elleni harcban. A fennmaradt adatok szerint a tűzvészeknél 90% feletti arányban történt tűzoltási kísérlet.^[66]

A fenti oldalakon kikristályosodik, hogy a vizsgált időszakunkban a magyar tűzrendészet legfőképpen olyan területeken fejlődött, amelyekhez nem volt szükséges igazán nagy mennyiségű pénzügyi forrás. A tűzoltóképzés érte el az egyik legnagyobb eredményt. A tűzoltóságok és egyéb hatóságok, közegek közötti hatásköri problémák megoldása kapcsán is jelentős előrelépés történt.

A tűzrendészeti igazgatás is több szempontból fejlődést mutatott, ám a tűzrendészeti jogszabályalkotás több esetben lassacskán lépegetett előre. A vizsgált években problémát jelentett, hogy nem volt igazán egységes a szabályozás. A legalább 150 jogszabály különböző helyeken volt fellelhető. A tűzrendészeti jogforrások szétszórtan „heverteket”. Nem volt egy olyan egységes jogszabálygyűjtemény, amely megkönnyítette volna a magyar tűzrendészeti jog átlátását. Az utóbbi kissé átláthatatlanná tette a rendszert. Érdeemes lett volna olyan jogszabálygyűjteményt kiadni, amely maradéktalanul tartalmazza jogszabályokat. A tűzrendészeti kormányrendelet-tervezettel kapcsolatos munkálatok egyébként igazolják, hogy a belügyi tárca felismerte a probléma jelentőségét. A belügyi tárca tűzrendészeti politikájának fontos eleme volt, hogy megalkossák az egységes, részletes szabályozást, amely a fő jogforrássá válhatott volna. A tervezet azonban lassan készült. Az utóbbi több okkal magyarázható. Keresztes-Fischer elvárta, hogy minden részlet tökéletes, alaposan átgondolt, sok szakértő által véleményezett legyen. Ezen módszer pozitívuma volt, hogy

szakmai szempontból magas színvonalú volt maga a tervezet. A hátrányt pedig az jelentette, hogy emiatt folyamatosan halasztották a tervezet elfogadását. További magyarázat, hogy a belügyi tárca túlterhelt volt ekkoriban. A nagy számú – viszonylag jelentéktelen – ügy elintézése megfosztotta a tárcát kapacitásának egy részétől. Ily módon a valódi irányítással, a reformtervekkel kevesebbet tudtak foglalkozzanak.

A tűzrendészeti jogszabályok egyik hiányossága volt, hogy a lakosság széles rétegeinek nem adtak módot arra, hogy a tűzvész elleni védekezésben olyan mértékű képzésben részesüljenek, ami elengedhetetlen feltétele lett volna a tűzvész elleni hatékony harcnak. Az viszont a belügyi tárca mentségére szól, hogy a nagy gazdasági világválság miatt fennálló nehézségek mellett nem volt arra lehetőség, hogy a lakosság egésze képzésben részesüljön.

A felszerelések, illetve a helyi tűzoltóságok nem megfelelő mennyisége jelentett olyan problémát, amelyet a belügyi tárca – pénzügyi forrás hiányában – nem tudott megoldani. Megemlítendő, hogy az országos tűzrendészeti felügyelő állás megléte működőképesebbé tette volna a tűzrendészet működését. Az állás felállítására nem került sok az 1930-as évek első felében.

A források tükrében elmondható, hogy a szakterület problémáinak egy részét megoldotta a belügyi tárca. A nem megoldott problémák leginkább a pénzhiány, az időhiány, a belügyi tárca munkakapacitásnak túlterheltsége miatt voltak jelen. Véleményem szerint a belügyi tárca tűzrendészeti politikájáról elmondható, hogy igazán jelentős hibát nem követtek el, leginkább a rossz körülmények miatt nem lehetett megoldani a problémák egy részét.

Keresztes-Fischer Ferenc után Kozma Miklós került a belügyminiszteri bársonyszékbe, akinek nagy érdeme, hogy minisztersége idején – 1936-ban – „megszületett” a szakterület első törvénye, amely a Horthy-korszak alighanem legjelentősebb lépése volt a „lángok elleni harc” terén jogi szempontból. A törvény megalkotása kapcsán Gömbös Gyula miniszterelnöknek is nagy szerepe volt, ugyanis szorgalmazta, hogy végre törvényben szabályozzák e szakterületet.

Bibliográfia

Levéltári források

Korabeli szakkönyv

Erdély Ernő: *Tűzrendészet, 1. köt., A tűzoltóságok szervezése, felszerelése, szolgálata, ügykezelése*, Budapest, Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség, 1930.

Korabeli szakcikkek

A hivatásos tűzoltók új egyenruhája, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXX. évf., 1932/10, 158-159.

Balogh Dezső: A hazai tűzoltóságok fenntartásának nehézségei, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXIX. évf., 1931/9, 129-130.

Benda László: Új célok felé új utakon, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXI. évf., 1933/9, 129-131.

Démusz Endre: A nyomótömlőkről s azok kezeléséről, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXI. évf., 1933/9, 134-136.

Erdély Ernő: Magyarország tűzrendészetének kiadása 1933. évben, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXI. évf., 1933/10, 148-150.

Feuerschutz, 1930/7.

Flórián József: Akadálytalan közlekedést biztosít a rendőrség a tűzoltóknak, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXX. évf., 1932/3, 43.

Labiner Gyula: A hazai tűzoltóságok fenntartásának és fejlesztésének némely módjai. *Tűzrendészeti Közlöny*, XXIX. évf., 1931/11, 157-158.

Lukács Zoltán: Tíz esztendő mérlege, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXIII. évf., 1935/2, 17-18.

Lukács Zoltán: Város, vidék, alapszabálymódosítás, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXX. évf., 1932/2, 17-19.

Luncz Sebestyén: A fővárosi tűzoltóság új szerepei, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXX. évf., 1932/1, 3-6.

Rehák Tamás: A kismotorfecskendő-építés időközi fejlődése, mai állása, fejlődési iránya itthon és külföldön, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXI. évf., 1933/12, 182-186.

Rehák Tamás: Az esővíz felhasználása tűzoltásra – Víztartó medencék (ciszternák) építése, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXI. évf., 1933/4, 49–53.

Roncsik Ernő: Jugoszláv törvény a tűzoltóság szervezetéről, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXI. évf., 1933/9, 146–147.

Toldy Árpád: A községi tűzrendészetéről, *Csendőrségi Lapok*, XXII. évf., 1932/6, 168–170.

Az Országgyűlés Nyomtatványai

Az 1931. évi július jó 18-ára hirdetett Országgyűlés Nyomtatványai. Képviselőház. Napló I–XXIV. köt., Budapest, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat könyvnyomdája, 1931–1935.

Jegyzőkönyvek a Magyar Országos Tűzoltó-szövetség üléseiről

Jegyzőkönyv a Magyar Országos Tűzoltószövetség üléséről, Budapesten, 1931. évi október hó 3-án elnökségi ülés, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXIX. évf., 1931/11, 165.

Jegyzőkönyv a Magyar Országos Tűzoltószövetség üléséről, Budapesten, 1931. évi december hó 5-én elnökségi ülés, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXIX. évf., 1931/12, 179.

Állami költségvetések

1931/32. évi állami költségvetés. Belügyminisztérium. Budapest, Magyar Királyi Állami Nyomda, 1931.

1932/33. évi állami költségvetés. Belügyminisztérium. Budapest, Magyar Királyi Állami Nyomda, 1932.

Állami költségvetés az 1933/34. évre. Belügyminisztérium. Budapest, Magyar Királyi Állami Nyomda, 1933.

Állami költségvetés az 1934/35. évre. Belügyminisztérium. Budapest, Magyar Királyi Állami Nyomda, 1934.

Jelentések, statisztikai évkönyvek

A M. Kir. Kormány 1932. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és

Statisztikai Évkönyv, Budapest, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-T. Könyvnyomdája, 1933.

A M. Kir. Kormány 1933. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és Statisztikai Évkönyv, Budapest, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-T. Könyvnyomdája, 1934.

A M. Kir. Kormány 1935. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és Statisztikai Évkönyv, Budapest, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-T. Könyvnyomdája, 1936.

Jelentés a Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség elnökségének 1934. évi működéséről, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXIII. évf., 1935/7, 97–104.

Közlönyök, jogszabályokat tartalmazó kiadványok

Belügyi Közlöny, XVI. évf, 1931, Magyar Királyi Belügyminisztérium, Fővárosi Nyomda R.-T.

Belügyi Közlöny, XVII. évf, 1932, Magyar Királyi Belügyminisztérium, Fővárosi Nyomda R.-T.

Belügyi Közlöny, XVIII. évf, 1933, Magyar Királyi Belügyminisztérium, Fővárosi Nyomda R.-T.

Magyarországi Rendeleték Tára, LIX. évf., 1925, Magyar Királyi Belügyminisztérium, Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság, 1926.

Magyarországi Rendeleték Tára, LXII. évf., 1928, Magyar Királyi Belügyminisztérium, Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság, 1929.

Magyarországi Rendeleték Tára, LXIII. évf., 1929, Magyar Királyi Belügyminisztérium, Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság, 1930.

Tűzrendészeti Közlöny, XXIX. évf., 1931, Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség.

Tűzrendészeti Közlöny, XXX. évf., 1932, Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség.

Tűzrendészeti Közlöny, XXXI. évf., 1933, Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség.

Tűzrendészeti Közlöny, XXXII. évf., 1934, Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség.

Tűzrendészeti Közlöny, XXXIII. évf., 1935, Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség.

Magyarország tiszti cím- és névtára, M. Kir. Központi Statisztikai Hivatal, XLII. évf., 1932, Budapest, Magyar Királyi Állami Nyomda.

Szakirodalom (1945 után)

Bene János – Reszler Gábor: *A Nyíregyházi Tűzoltóság 100 éve, 1884-1984*, Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár megyei Tűzoltóparancsnokság, 1984.

Bene János: *125 éves a kisvárdai tűzoltóság*, Kisvárdai Hivatásos Önkormányzati Tűzoltóparancsnokság, 1995.

Bilkó István: *Komárom város tűzvédelmének története*, Komárom, Komáromi Városszépítő Egyesület, 1993.

Csurgai Horváth József: *A Székesfehérvári Önkéntes Tűzoltó Egylet története*, Székesfehérvár tűzrendészete és tűzvédelme, Székesfehérvár, Székesfehérvár Megyei Jogú Város Hivatásos Önkormányzati Tűzoltósága, 1998.

Füleki Sándor: *Túrkevei Önkéntes Tűzoltóság megalakulásának 100 éves története*, Túrkeve, Túrkevei Önkéntes Tűzoltó Egyesület, 1991.

Hullámos László: *A győri tűzoltóság és tűzoltás története*, Győr, Győr Megyei Jogú Város Tűzoltósága, Palatia, 2000.

Kondicsné Kovács Éva: *A szombathelyi tűzoltóság krónikája*, *Vasi szemle*, 46. évf., 1992/4., 621-622.

Szabó Károly: *Pécs tűz elleni védelmének története 1918-1948-ig, az állami tűzoltóság megalakulásáig*, Tűzoltó Múzeum évkönyve, VII. évf., 116-138.

Szilágyi János: *A tűzrendészet fejlődése az őskortól a modern időkig*, Budapest, Belügyminisztérium, Országos Tűzrendészeti Parancsnokság, Zrínyi Ny., 1960. (1. kiadás.)

Takács Béla: *Száz éves a Budaörsi Önkéntes Tűzoltó Egyesület: 1889-1989*, Budaörs, Budaörs Vár. Önkéntes Tűzoltó Egyesület, 1989.

Tarján Rezső – Minárovics János: *Az önkéntes tűzoltóság történetéből*, Budapest, Belügyminisztérium, Tűzrendészet Országos Parancsnoksága, Zrínyi Nyomda, 1968.

Hivatkozások

1. Balogh: A hazai tűzoltóságok fenntartásának nehézségei, 130. ↑
2. A korabeli tűzoltótársadalom jelentős személye, a budapesti hivatásos tűzoltóság főorvosa, a budapesti Önkéntes tűzoltóság alparancsnoka, a Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség elnökségének tagja. ↑
3. Az 1932-es új beosztás alapján. ↑
4. *Magyarország tiszti cím- és névtára*, 1932, 13. ↑
5. Balogh: A hazai tűzoltóságok fenntartásának nehézségei, 129–130.; Labiner Gyula: A hazai tűzoltóságok fenntartásának és fejlesztésének némely módjai. *Tűzrendészeti Közlöny*, XXIX. évf., 1931/11, 157–158.; Lukács Zoltán: Tíz esztendő mérlege, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXIII. évf., 1935/2, 17–18.; Toldy Árpád: A községi tűzrendészetről, *Csendőrségi Lapok*, XXII. évf., 1932/6, 168–170. ↑
6. Rehák Tamás: Az esővíz felhasználása tűzoltásra – Víztartó medencék (ciszternák) építése, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXI. évf., 1933/4, 49–53. ↑
7. *Az 1931. évi július jó 18-ára hirdetett Országgyűlés Nyomtatványai. Képviselőház. Napló I–XXIV. köt.*, Budapest, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat könyvnyomdája, 1931–1935. ↑
8. Erdély Ernő: *Tűzrendészet*, 1. köt., *A tűzoltóságok szervezése, felszerelése, szolgálata, ügykezelése*, Budapest, Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség, 1930. ↑
9. Tűzoltással kapcsolatos ügyek. ↑
10. A teljesség igénye nélkül megemlítendő: Bene János – Reszler Gábor: *A Nyíregyházi Tűzoltóság 100 éve, 1884–1984*, Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár megyei Tűzoltóparancsnokság, 1984.; Takács Béla: *Száz éves a Budaörsi Önkéntes Tűzoltó Egyesület: 1889–1989*, Budaörs, Budaörs Vár. Önkéntes Tűzoltó Egyesület, 1989. stb. ↑
11. Szilágyi János: *A tűzrendészet fejlődése az őskortól a modern időkig*, Budapest, Belügyminisztérium, Országos Tűzrendészeti Parancsnokság, Zrínyi Ny., 1960. (1. kiadás.) ↑
12. Tarján Rezső – Minárovics János: *Az önkéntes tűzoltóság történetéből*, Budapest, Belügyminisztérium, Tűzrendészet Országos Parancsnoksága, Zrínyi Nyomda, 1968. ↑
13. A teljesség igénye nélkül megemlítendő: Bene János: *125 éves a kisvárdai tűzoltóság*, Kisvárd, Kisvárdai Hivatásos Önkormányzati Tűzoltóparancsnokság, 1995.; Bilkó István: *Komárom város tűzvédelmének története*, Komárom, Komáromi Városszépítő Egyesület, 1993.; Csurgai Horváth József: *A Székesfehérvári Önkéntes Tűzoltó Egyesület története, Székesfehérvár tűzrendészete és tűzvédelme*, Székesfehérvár, Székesfehérvár Megyei Jogú Város Hivatásos Önkormányzati Tűzoltósága, 1998.; Füleki Sándor: *Túrkevei Önkéntes Tűzoltóság megalakulásának 100 éves története*, Túrkeve, Túrkevei Önkéntes Tűzoltó Egyesület, 1991.; Hullámos László: *A győri tűzoltóság és tűzoltás története*, Győr, Győr

Megyei Jogú Város Tűzoltósága, Palatia, 2000.; Kondicsné Kovács Éva: *A szombathelyi tűzoltóság krónikája*, Vasi szemle, 46. évf., 1992/4, 621–622.; Szabó Károly: *Pécs tűz elleni védelmének története 1918-1948-ig, az állami tűzoltóság megalakulásáig*, in *Tűzoltó Múzeum évkönyve*, 7. évf., 116–138. stb. ↑

14. 230.000./1925. (04. 04.) BM. kr., *Magyarországi Rendeleték Tára*, LIX. évf., 1925, 249–259. ↑
15. 1927: V. tc. 45.
§.<https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=92700005.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D40>, letöltés ideje: 2021. 07. 05.) ↑
16. Labiner Gyula: A hazai tűzoltóságok fenntartásának és fejlesztésének némely módjai, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXIX. évf., 1931/11. 157–158. ↑
17. Balogh Dezső: A hazai tűzoltóságok fenntartásának nehézségei, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXIX. évf., 1931/9, 129–130. ↑
18. Erdély Ernő: Magyarország tűzrendészetének kiadása 1933. évben, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXI. évf., 1933/10, 148. ↑
19. Lukács Zoltán: Város, vidék, alapszabálymódosítás, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXX. évf., 1932/2, 17–19. ↑
20. *Állami költségvetés, Belügyminisztérium*, 1931/32, 34–35.; *Állami költségvetés, Belügyminisztérium*, 1932/33, 34–35.; *Állami költségvetés, Belügyminisztérium*, 1933/34, 74–75.; *Állami költségvetés, Belügyminisztérium*, 1934/35, 69. ↑
21. Jegyzőkönyv a Magyar Országos Tűzoltószövetség üléséről. Budapesten, 1931. évi október hó 3-án elnökségi ülés, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXIX. évf., 1931/11, 165. ↑
22. Jegyzőkönyv a Magyar Országos Tűzoltószövetség üléséről, Budapesten, 1931. évi december hó 5-én elnökségi ülés, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXIX. évf., 1931/12, 179. ↑
23. A korabeli Tűzrendészeti Közlönyökből összeszámálható. ↑
24. 104.000./1934. (06. 29.) PM. r. *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXII. évf., 1934/8, 122. ↑
25. MNL OL – BM – K 150 – 3576. cs. ↑
26. (<https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=93600010.TV&targetdate=&printTitle=1936.+%C3%A9vi+X.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev>, letöltés ideje: 2022. 05. 30.) ↑
27. Jelentés a Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség elnökségének 1934. évi működéséről, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXIII. évf., 1935/7, 98. ↑
28. 254.300/1928. (05. 30.) BM. r., *Magyarországi Rendeleték Tára*, LXII. évf., 1928, 345–356. ↑
29. Továbbképző tiszti tanfolyam, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXI. évf., 1933/10, 156. ↑
30. 199.133/1931. (d. n.) BM. r., *Tűzrendészeti Közlöny*, XXX. évf., 1932/5, 73. ↑
31. 198100/1934. (07. 20.) BM. r., *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXII. évf., 1934/8, 123. ↑
32. 25.207./1932. (06. 03.) kig. r., *Tűzrendészeti Közlöny*, XXX. évf., 1932/6, 89. ↑
33. 198.444/1931. (06. 23.) BM. r., *Tűzrendészeti Közlöny*, XXX. évf., 1932/8, 122. ↑
34. Jelentés a Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség elnökségének 1934. évi működéséről,

Tűzrendészeti Közlöny, XXXIII. évf., 1935/7, 102. ↑

35. Uo., 97. ↑

36. 95.439/1931. (10. 17.) BM. kr., *Belügyi Közlöny*, XVI. évf., 1931/44, 592-593. ↑

37. Jelentés a Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség elnökségének 1934. évi működéséről, 103. ↑

38. 161.002/1933. (09. 19.) BM. r., *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXI. évf., 1933/12, 202. ↑

39. Rehák Tamás: A kismotorfecskendő-építés időközi fejlődése, mai állása, fejlődési iránya itthon és külföldön; *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXI. évf., 1933/12, 182-186. ↑

40. Luncz Sebestyén: A fővárosi tűzoltóság új szerepei, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXX. évf., 1932/1. 3-6. ↑

41. Feuerschutz. 1930/7. ↑

42. Démusz Endre: A nyomótömlőkről s azok kezeléséről, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXI. évf., 1933/9. 134. ↑

43. A hivatásos tűzoltók új egyenruhája, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXX. évf., 1932/10, 158-159. ↑

44. Lukács: Város, vidék, alapszabálymódosítás, 17-19. ↑

45. Számos forrás bizonyítja az utóbbi állítást: a korabeli *Tűzrendészeti Közlöny*, a korabeli szakcikkek, a különböző rendeletek. ↑

46. 126.300/1932. (10. 12.) BM. r., *Tűzrendészeti Közlöny*, XXX. évf., 1932/11, 173. ↑

47. 125.081/1932/ (10. 24.) BM. r., *Tűzrendészeti Közlöny*, XXX. évf., 1932/11, 173-174. ↑

48. Labiner Gyula: A hazai tűzoltóságok fenntartásának és fejlesztésének némely módjai, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXIX. évf., 1931/11, 158. ↑

49. Flórián József: Akadálytalan közlekedést biztosít a rendőrség a tűzoltóknak, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXX. évf., 1932/3, 43. ↑

50. 250.000/1929. (08. 08.) BM. kr. 6. §., *Magyarországi Rendeletek Tára*, LXIII. évf., 1929, 1281. ↑

51. 127.939/1932. (01. 09.) BM. r., *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXI. évf., 1933/2, 25. ↑

52. M. kir. Kúria B. I. 361/1932. sz., *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXI. évf., 1933/7, 98. ↑

53. 157.767/1933. IX. a. BM. határozat, *Tűzrendészeti Közlöny*. XXXI. évf., 1933/9, 131. ↑

54. 156.195/1933. (01. 12.) BM. kr., *Belügyi Közlöny*. XXXVIII. évf., 1933/4, 49-50. ↑

55. 160.557./1933. (07. 14.) BM. r., *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXI. évf., 1933/8, 122. ↑

56. Benda László: Új célok felé új utakon, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXI. évf., 1933/9, 129-131. ↑

57. 126.500/1932. (10. 30.) BM. r., *Tűzrendészeti Közlöny*, XXX. évf., 1932/11, 173. ↑

58. 113.420/1932. (06. 17.) KM. r., *Tűzrendészeti Közlöny*, XXX. évf., 1932/8, 123. ↑

59. 161.449/1932. (12. 09.) KM. r., *Belügyi Közlöny*, XXXVII. évf., 1932/54, 805-806. ↑

60. Roncsik Ernő: Jugoszláv törvény a tűzoltóság szervezetéről, *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXI. évf., 1933/9, 146-147. ↑

61. 198.593/1934. (09. 05.) BM. r., *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXII. évf., 1934/10, 155. ↑

62. Lukács: Város, vidék, alapszabálymódosítás, 17-19. ↑

63. *A M. Kir. Kormány 1932. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és Statisztikai Évkönyv*, Budapest, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-T. Könyvnyomdája, 1933, 250. (Statisztikai Évkönyv) ↑
64. *A M. Kir. Kormány 1935. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és Statisztikai Évkönyv*, 285. (Statisztikai Évkönyv) ↑
65. *A M. Kir. Kormány 1933. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és Statisztikai Évkönyv*, 274. (Statisztikai Évkönyv); *A M. Kir. Kormány 1935. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és Statisztikai Évkönyv*, 286. (Statisztikai Évkönyv) ↑
66. *A M. Kir. Kormány 1933. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és Statisztikai Évkönyv*, 274. (Statisztikai Évkönyv); *A M. Kir. Kormány 1935. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és Statisztikai Évkönyv*, 286. (Statisztikai Évkönyv) ↑